

TER ONDERTEKENING

Nota actief openbaar
Ja

Onze referentie
2023-0000198431

Datum
6 april 2023

Opgesteld door

Samengewerkt met
J&V

Bijlage(n)
3

Aan
Van

de minister van BZK
CZW/S&B

nota

Beslisnota beantwoording nadere vragen EK over het
onderzoek naar hardvochtigheden in wetgeving

Aanleiding

- De Eerste Kamer heeft op 7 februari 2023 aan u en de minister voor Rechtsbescherming nadere vragen gesteld, naar aanleiding van de beantwoording van eerdere vragen over de brief van 7 september 2022 inzake het onderzoek naar hardvochtigheden in wetgeving, de hoofdlijnen van een wetsvoorstel tot wijziging van de Algemene wet bestuursrecht en een visie op hardheidsclausules (Kamerstukken I 2021/22, 35295, AF).

Geadviseerd besluit

- Instemmen met de bijgevoegde beantwoording.
- Instemmen met dezelfde wijze van ondertekening en verzending als bij de beantwoording van de eerdere vragen, te weten ondertekening door MinRb en u (in die volgorde) en verzending door BZK.

Kern

- De voorgestelde antwoorden en de wijze van ondertekening en verzending zijn ambtelijk afgestemd met J&V. De beantwoording is tegelijkertijd voorgelegd aan MinRb.
- In antwoord op de vragen van de EK-fracties van GroenLinks en PvdD wordt ingegaan op de verhouding tussen hardheidsclausules en andere mogelijkheden die kunnen worden ingezet in geval van onbillijkheden of onevenredigheden.
- In antwoord op vragen van de PvdD-fractie wordt toegezegd dat zal worden nagevraagd wie het 'laatste woord' krijgt op een zitting bij de bestuursrechter.

Toelichting

- De GroenLinks-fractie vraagt naar voorbeelden van gevallen waarin een hardheidsclausule niet gewenst is en naar de instrumenten die dan beschikbaar zijn ter reparatie van onvoorziene gevolgen en onbillijkheden van overwegende aard. Verder wil deze fractie weten waarom het kabinet van mening is dat hardvochtigheden uitsluitend reparabel moeten zijn als ze onvoorzien zijn.
In de voorgestelde beantwoording worden twee wetsvoorstellen genoemd waarin (uiteindelijk) is afgezien van opname van een hardheidsclausule. Verder wordt uiteengezet dat voorzienbare hardvochtigheden al bij het opstellen van wetgeving moeten worden voorkómen door duidelijke

inhoudelijke normering, categorisering in de normstelling en de toekenning van beslisruimte. Benoemd wordt dat hardheidsclausules met name bruikbaar zijn als bewust is gekozen voor gebonden bevoegdheden zonder beslisruimte.

- De PvdD-fractie vraagt naar criteria om te bepalen wanneer het geven van meer beslisruimte de voorkeur heeft boven opname van een hardheidsclausule.

In de voorgestelde beantwoording wordt beschreven wanneer een hardheidsclausule met name geïndiceerd is, met de toevoeging dat het voornemen is om dit nader uit te werken in de Aanwijzingen voor de regelgeving.

- De PvdD-fractie vraagt of een algemene hardheidsclausule in de Awb niet eenvoudiger is. In de voorgestelde beantwoording wordt erop gewezen dat momenteel een aanpassing van artikel 3:4 van de Awb wordt gezien, waarmee het mogelijk wordt om een evenredigheidstoets te verrichten in geval van gebonden bevoegdheden in een formele wet. Deze mogelijke aanpassing is gevoegd bij de preconsultatie van het conceptwetsvoorstel Wet versterking waarborgfunctie Awb.
- De PvdD-fractie blijft bij het standpunt dat de bestuursrechter aan het einde van een zitting altijd het laatste woord moet geven aan de burger. Omdat de PvdD-fractie opnieuw vraagt om bij rechtsprekende instanties en de NOvA na te gaan wie in de praktijk het laatste woord krijgt, wordt in de voorgestelde beantwoording toegezegd dat dit gebeurt.

Onze referentie

2023-0000198431

Datum

6 april 2023

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Motivering

In de openbaar gemaakte versie van deze nota zijn alle persoonsgegevens van ambtenaren geanonimiseerd.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Beantwoording nadere vragen EK over het onderzoek naar hardvochtigheden in wetgeving	
2	Nadere vragen EK over het onderzoek naar hardvochtigheden in wetgeving	
3	Beantwoording eerdere vragen EK	Kamerstukken I 2022/23, 35295, AI